

Sok az eszkimó, kevés a fóka

Fischer Ádám a Wagner-napokról, az Operaházi és a társulati színház problémáiról

A budapesti Wagner-napok néhány év alatt kivívta a szakma és a közönség elismerését, a tavalyi, négy egymást követő estén megszólaló teljes Ring a legjobb kritikákat kapta. Az Operaházban a ritkaságnak számító Xerxes, illetve az Orfeusz mellett a Májusünnep nemzetközi sztárokra vonultat fel. A csillogó felszín alatt azonban időzített bombaként ketyeg a válság, amit újabb elvonások tetéznek. Minderről a Grammy-jelölt Fischer Ádámot, az Operaház főzeneigazgatóját kérdeztük.

Í Vállalhatatlan, örült feladatnak tartotta a Ring négy egymást követő napon történő bemutatását az első, tavalyi megvalósítást megelőzően. Most is így látja, amikor néhány hónap múlva kétszer is megismétlik ezt a nem mindennapi teljesítményt?

Most is ugyanazt gondolom: vállalhatatlan, örült feladat, de a gyakorlat azt mutatta, mégis megvalósítható. A Wagner-zene olyan intenzív és érdekes, s olyan felfokozott érzelmi állapotba hozza az embert,

hogy nem vesszük észre a fáradtságot. Olyan erőket mobilizál, amire egy hagyományos opera-előadás vagy hangverseny nem képes.

Í Hol volt jobb vezényelni a Ringet? Bayreuthban vagy hazai pályán?

Természetesen itthon, persze ebből nem kell komoly következtetéseket levonni. Azt tudjuk, hogy a bayreuthi akusztika nagyon nehézkessé teszi a zenészek számára az előadást. Bayreuthot úgy alakították ki, hogy a közönség számára legyen tökéletes a hangzás, a köztes állomásokon, a zenészeknél és a karmesternél sokkal rosszabbak a viszonyok. Az ottani előadásokban éppen az a kihívás, át tudjuk-e állítani érzékelésünket, és meg tudjuk-e érteni, nekünk mit kell másképp hallani ahhoz, hogy az a közönség soraiban jó legyen. A Művészetek Palotájában felüdülés Wagnert vezényelni, mert nemcsak a közönség, hanem a zenészek és az énekesek is hallják egymást. Olyan a különbség, mint egy Mercedes és egy Trabant között.

Í Itthon kevés a jó Wagner-énekes. Egy ilyen fesztivál inspirálhatja a fiatal

magyar énekeseket, vagy ez független attól az elhivatottságtól, ami egy Wagner-szerephez kell?

Természetes, ha megpróbáljuk a legjobbakat idehozni, és olyan Wagner-közpponttá tenni Budapestet, amelynek befolyása van a világ Wagner-interpretációira, akkor mindenki odafigyel rá, és ez segíti azt, hogy egymástól tanuljunk. Evelyn Herltziust hallgatva biztos minden énekes új ötleteket kap ahhoz, hogyan kell Wagnert énekelni, de én ezt nem szűkíteném le Magyarországra. Azt szeretném, hogy a mi Wagner-interpretációink hatása a külföldieknek is hasznos legyen. Vannak is erre utaló jelek, sokan jönnek ide a nemzetközi szakmából azért, hogy ezeket az előadásokat figyelemmel kísérjék.

Í A Wagner-napok nyilvánvalóan mindig is a MüPához kötődnek majd, de vajon szeretné ebbe bekapcsolni az Operaházat is?

Ha az a kérdés, hogy az Operaház is játszik-e Wagnert, akkor természetesen igen. Arra is oda kell majd figyelni, hogy ne váljunk egymás konkurenciájává, de a Wagner-napoknak egyértelműen piacbővítő szerepe van: nagyobb közönséget szeretnénk Wagnernek megnyerni. Egy másik ponton viszont nemes verseny is kialakulhat. A Müpa zenei adottságai ugyanis jobbák, mint az operáé, az operának pedig a színpadi adottságai előzik meg a Müpát.

Í Elégedetlen az Operaház akusztikájával?

Nem erről van szó. Ez a 125 éves ház a XIX. század közepének akusztikai elképzelései és igényei szerint épült. Ezzel nem azt mondom, hogy akkor itt már ne is játszottunk Wagnert vagy még későbbi műveket. Én személy szerint ugyan a XIX. század első felét jobban el tudom képzelni az Operaházban, mint a második felét vagy a XX. századi műveket, de ez sem azt jelenti, hogy nem fogok Bartókot vezényelni az Andrassy úton.

Wagner-napok 2008. (archív)

szellemi életben, így aztán nem tehetjük meg, hogy egyik napról a másikra az államtól kapott támogatást egy az egyben az előadásokra fordítjuk, arra ugyanis esetleg tényleg elég lenne ez is. Amíg az intézmény erkölcsi kötelességei nincsenek lefektetve, nem tudunk mit kezdeni. Az előadásokon túl megélhetést kell biztosítanunk embereknek, erre pedig kevés ez az összeg. Tudom, hogy ez provokatív kijelentés, de így van.

Ez nem azt jelenti, hogy bármit el akarok venni azoktól, akik kapják, mert azt már megtanultam, hogy itt minden mindennel összefügg, és nem lehet egy dolgot kiemelni belőle, az azonban látszik, hogy nem tudjuk ezt a pénzt kizárólag az opera-előadások minőségi fejlesztésére fordítani. Nagy kérdés az is, hány előadásra van szüksége Budapest közönségének, jelenleg azonban nincs Erkel Színház. Annak eldön-

tése, hogy kell-e két operaház, nem a mi feladatunk lenne, mégis mindenki tőlünk vár erre megoldást. A választ azonban tudni kellene, mert attól, hogy lesz-e, és ha egyáltalán lesz, akkor mikortól lesz újra két épület, nagyon sokban függnek a szerződések. Ha csak egy ház van, sokkal több az esz-kimó és kevesebb a foka, valamint egyáltalán nem mindegy, hogy ez átmeneti vagy tartós állapot. *Kiss Eszter Veronika*

TISZTELETJEGGYEL

Platón állama a rádióban

A Rádiózenekar tagjai értetlenül állnak a tény előtt, hogy – megkérdezésük és értesítésük nélkül – a rádió elnöke kiléptette zenekarukat a Magyar Szimfonikus Zenekarok Szövetségéből. Levelet írtak, tiltakoztak a kiléptetés ellen. Elmondták, hogy a zenekar továbbra is a szövetség tagja szeretne maradni. A válaszban röviden közölték velük, ki az úr a háznál, sőt meg is magyarázták, hogy miért. Kérésüket, pedig diktum-faktum leintették, mint karmester a darabot. Ezt szokták meg, ezt értik.

Ami velük történik, azt meg azért nem értik a jeles zenészek, mert nem a kellő filozófiai szemszögből nézik a dolgot. Nagyműveltségű elnököik ugyanis bizonyára a platóni filozófia hitvallója, és tanainak megvalósítója. Nem akarja ő kivonni őket a zenei közéletből, elhajtani a koncerttermekből és helyette óvodákban, meg színházi árokban húzatni velük a talpalávalót. Ugyan! Csupán az ókori filozófus államutópiáját akarja megteremteni birodalmában. Tudnivaló, hogy a szöveg nélküli zenét Platón nem tartotta sokra: durvának, parasztinak nevezte. A hangszerek közül is csak a lírát és a kitharát engedélyezte. (Reszkessetek, fúvósok! Mert a nagybögöt kis jóindulattal csak-csak lírának lehet nézni, de a fagott legfeljebb a pásztoroknak engedélyezett szirinxként, pásztorsípként lesz használható – a legelőn. Jó lesz hamar megtanulni a birkaterelés fortélyait!) És ha egyszer a nagy filozófus a hangszerek javát feleslegesnek tartotta ideális állama számára, akkor Such mesternek is joga van hasonló szellemben eljárni velük szemben! Ehhez még az az alig 80% is sok, ami megmaradt a hajdan jobb időket is megélt zenekarból.

Such harmadik éve „racionalizál”, hajt végre „szerkezetátalakítást” és „reformokat”. Ugye, így szokták mondani, aminek a vége elvonás, leépítés, ellehetetlenítés? Jelen esetben a zenei együttesek majd egymilliárdos parlamenti cél-támogatásából igyekeznek minél többet „racionalizálni”. Úgy tűnik, nagy sikerrel, hiszen a cég jelentős „nyereséggel” zárta a 2008-as évet. Csak az a bökkenő, hogy a céltámogatás célja a muzsikálás, a magyar zenekultúra előmoz-

dítása lenne, nem pedig a nyereség növelése. Erre az évadra a színes szórólapon meghirdetett 11 koncert közül 5 maradt el, nem beszélve a Budapesti Tavaszi Fesztiválon adandó hangversenyéről és egy rangos milánói turnéről. Közel 50%! Csak az a kérdés, hogy mindez a részvénytársaság nyereségére, vagy a zenekultúra és a közönség veszteségére történik?

Hovatovább viszont a Rádiózenekar lesz az egyetlen, amely nem képes nyilvántartásba venni magát, és az új előadó-művészeti törvény előnyeit kihasználni. Suchék nem kívánják jogi személyként intézményesíteni az együtteseket, amelyek így az esélyt is elveszthetik a törvény által biztosított lehetőségek kihasználására.

Persze azt sem szabad elhallgatni, hogy Such egy igazi, vérbeli demokrata a szó klasszikus értelmében, akár egy görög olimpikon. Történt ugyanis, hogy a legdemokratikusabb módon, önkéntes alapon szerveztetett meghallgatást a Rádiózenekar tagjainak, hogy bizonyíthassák művészi alkalmasságukat. És mit tesz Isten: a nagy visszhangot kiváltott Wagner-produkció zenekari művészeinek harmada gyengének bizonyult, és nem felelt meg a vizgán! Így aztán most szabadon lehet válogatni, kit rúgnak ki a zenekarból. Elvégre ott a minősítés: gyenge volt, nem felelt meg! Pedig eddig úgy tudtuk, a Rádiózenekar Európa-szerte a legmagasabban értékelt zenekarok egyike. De hiába, ha egyszer olyanok tesznek rendet egy zenekar tájkán, akik maguk – érthető okokból – nem túl gyakori látogatói a komolyzenei hangversenyeknek, és egy zenekar esetében legfeljebb az tűnik fel számukra, hogy a hárfás kevesebbet dolgozik. Utóbb azért, az idej Wagner-napokon a MŰPÁ-ban mégis megengedik a selejtnak a játékot, hiszen különben fizetni kellene a tömérdek kisegítőt, és akkor oda a nyereség. Na, igen. A demokrácia fogalmába viszont nem tartozik bele, hogy megkérdezzük a zeneszereket, akarnak-e tovább is a szakmai szövetség tagjai lenni. Ezt Such egymaga is el tudja dönteni. Főleg akkor, ha az említett szövetség folyóirata nem cenzúráz, nem vet gátat a vélemények szabad kifejtésének és alkalmanként

azok is megszólalhatnak, akik bírálni merészelik, ami a Magyar Rádióban folyik. (Nem úgy, mint néhány ismert folyóirat!)

Valami probléma mégis lehet Such antik kultúreszményével. Ő ugyanis a Rádiókórus harminc százalékát is elzavarta, pedig Platón az éneklést kifejezetten pártfogolta. Hiába mondta a szakma minden képviselője Kocsis Zoltántól az utolsó kóristáig, hogy nem lesz jó, ha az énekar nem fog tudni megfelelni eredeti feladatának. Megoldjuk – legyintett, és lelkesen bólgattak hozzá a „látvány-sameszok”.

Megoldották. Koncert alig van, de ha akad, profi kísézők tucatjait és amatőröket kell beállítani. Április 10-én a Zeneakadémián Kodály Psalmusában a tucatnyi amatőrrel megspékelt felállás mellett a fél Nemzeti Énekkar is kellett a hangzáshoz. Oda juttatta a Rádióénekkart saját intézménye, hogy már a Psalmust nem tudják egyedül elénekelni. A zenei együttesek programjáért felelős szerkesztők pedig melléteszik az ideológiát. Az a demokratikus, ha senkit sem különböztetünk meg profiként és amatőrként! Mindenki énekeljen, ahogy tud, majd lesz valahogy. Majd kitalálunk hozzá jó szlogeneket...

Kodály pedig forog a sírjában. Ő lenne az első, aki tiltakoznék a kategóriák ilyen kontár összemossása ellen: pedig rá igazán nem lehet mondani, hogy nem volt híve az amatőr kórusmozgalomnak! De művelt embernek nem fordul meg a fejében, hogy akkor emeli a zenekultúra színvonalát, ha az évekig tartó zenei tanulmányokon, és mindennapos hangképzésen áteső profi muzsikusk mellé beülteti a szükségképpen képzetlenebb amatőrt. Kell az amatőr kórus, mert adja a zeneszerető és zeneértő bázist. És kell a profi, a lehető legmagasabb művészi színvonalon, hogy mutassa az irányt, és húzza magával az ország zenei életét. Ami nem kell, az a nemzeti kincseket devalváló menedzser... Tessék mondani, miért nem számít hűtlen kezelésnek a nemzeti kultúrkinccs elherdálása? Ha önjelölt restaurátorként nekiesnék a Munkácsy-oeuvre újávarázslásának egy jó adag sósav alkalmazásával, tíz percen belül értem jönne a rendőrség. Nagy múltú zenei együtteseket miért lehet következmények nélkül szétverni?

(Simó Pál)